

WYCHOWAWCZE WALORY SPORTU WEDŁUG JANA PAWŁA II

Chociaż od śmierci Jana Pawła II minęły cztery lata, to jednak świat bardzo często wraca do jego postaci, myśli i pozostawionej przez niego nauki. Swoją niestrudzoną aktywnością, spotkaniami z ludźmi i podróżami przybliżył współczesnym Boga i wartości wypływające z wiary chrześcijańskiej.

Jan Paweł II przeszedł do historii powszechnej z innego jeszcze powodu: był papieżem, który w sposób szczególny cenił i propagował sport. Jeszcze jako ksiądz i biskup Krakowa chodził z młodzieżą po górach, a letni odpoczynek spędzał często z młodymi w kajaku. W zimie jeździł na nartach¹. Był pierwszym papieżem, który nie tylko czynnie uprawiał sport, ale także interesował się zawodami sportowymi. Na swoich audiencjach przyjął niezliczoną liczbę drużyn, zawodników i działaczy różnych klubów sportowych. W rok po objęciu Stolicy Apostolskiej spotkał się z członkami Włoskiego Komitetu Olimpijskiego. Na tym spotkaniu powiedział między innymi: „Kościół zawsze interesował się problematyką sportu, ponieważ przywiązuje on dużą wagę do tego wszystkiego, co przyczynia się konstruktywnie do harmonijnego oraz pełnego rozwoju człowieka, jego duszy i ciała. Zatem Kościół, przyczyniając się do wychowania, rozwijania i umacniania ciała ludzkiego, pomaga w tym, aby mogło ono lepiej służyć w osiągnięciu ludzkiej dojrzałości osobistej”². Prawdziwości tych słów dowodził w trakcie swego całego, długiego pontyfikatu, poprzez słowo i osobisty przykład.

Zainteresowania Jana Pawła II sportem i ludźmi sportu nie można traktować powierzchownie, jako tylko śledzenia zmagania, rezultatów i wyników. Papież poprzez swoją wszechstronną działalność bronił wartości chrześcijańskich, a przede wszystkim człowieka w wielkiej maszynie sportu. Czynił wszystko, aby wartości płynące z ewangelii nie zostały zaprzepaszczone,

---

¹ Jan Paweł II (1982): Przemówienie do młodzieży. W: Jan Paweł II. *Nauczanie społeczne. Pierwsza Pielgrzymka do Polski*. Warszawa, s. 177; Por. Z. Dziubiński (2006): Jana Pawła II koncepcja turystyki. W: Z. Dziubiński (red.) *Aksjologia turystyki*. Warszawa, s. 154.

² Jan Paweł II (2001): Przemówienie do członków Włoskiego Komitetu Olimpijskiego w dniu 20 grudnia 1979 r. W: A. Mari, H. Sobierajski (red.) *Chwalcie Boga w waszym ciele*. Warszawa, s. 23.

a człowieka nie zredukowano do jednostki służącej do osiągnięcia coraz wyższych wyników³.

Sport jako zjawisko kulturowe

Wiek XX i początek XXI to okres głębokich i szybkich przemian społecznych, politycznych i kulturowych. Sport, będąc częścią świata kultury, zyskuje coraz większą popularność. Dzięki środkom masowego przekazu nieustannie rośnie liczba kibiców sportowych. Bardzo duży procent widzów stanowią ludzie młodzi. W ostatnim czasie zauważa się także w świecie sportu pewne negatywne zjawiska, które zagrażają zdrowiu, a nawet godności osoby ludzkiej. Wśród tych niebezpieczeństw dominują: środki dopingowe, konsumpcja, agresja, przemoc, niesprawiedliwość, korupcja, dążenie do zwycięstwa za wszelką cenę. Często dochodzi do sytuacji, w których sportowcy stają się przedmiotami transakcji handlowych. Osiągane wyniki są rezultatem stosowania coraz to bardziej wyrafinowanych środków dopingowych. Poniżana jest w ten sposób godność osób uprawiających sport. Coraz mniej liczy się przyjaźń, solidarność, szacunek, pomoc. W środowiskach sportowców i działaczy pojawiają się opinie taktujące powyższe zjawiska jako normalne i nieszkodliwe⁴.

Sport jest dziedziną życia, która ma ogromny wpływ na wychowanie młodego człowieka, a tym samym na jego życie, wybory i postawy. W związku z tym wydaje się słuszne, by idąc za Janem Pawłem II, nadać wychowaniu właściwy kierunek, wspierać i prowadzić młodego człowieka tak, aby w sposób pozytywny mógł odczytać swoje życiowe powołanie i rozwijać swoje możliwości. Papież, jako jeden z najwyższych moralnych autorytetów naszych czasów, przedstawia i tłumaczy to wszystko, co odnosi się do osoby ludzkiej i jej wychowania⁵

Świat sportu jest jednym z najbardziej zastanawiających fenomenów naszej epoki. Od dawna literatura naukowa, zajmująca się tym zjawiskiem, przedstawiała je jako złożone wydarzenie społeczne. Czynili to zwłaszcza historycy, szukając wpływu uprawiania sportu na zdrowie, higienę psychiczną, sprawność fizyczną, wychowanie i kształcenie dzieci i młodzieży. Zjawiskiem sportu zajmują się również przedstawiciele innych dziedzin wiedzy np. nauk społecznych, ekonomicznych, przyrodniczych, humanistycznych i technicznych. W życiu potocznym sport jest zazwyczaj koja-

---

3 L. Guglielmoni (1990): Impegno pastorale per il mondo dello sport. *Catechesi* nr 5, s. 7- 9.

4 D. Kacperska (2000): *Wychowawcze aspekty sportu w nauczaniu Jana Pawła II 1978-1995*. Warszawa, mps, s. 14.

5 Jan Paweł II (2004): Z Chrystusem wśród sportowców. *Osservatore Romano* nr 11-12, s. 22.

rzony ze zdrowiem, sprawnością fizyczną, wychowaniem, częstymi i męczącymi treningami. Przyjmuje się, że sport jest jednym z głównych elementów kultury fizycznej, obok wychowania fizycznego i szeroko pojętej rekreacji⁶.

O wychowawczych aspektach sportu mówi się zazwyczaj wtedy, kiedy postawa sportowców w sposób bardzo wyraźny odbiega od norm postępowania, przepisów, regulaminów, wartości moralnych. W tego typu sytuacjach sport jawi się jako nośnik antywartości, zła, patologii, nieuczciwości. Warto pamiętać, że „sport jako taki jest pod względem aksjologicznym obojętny, nie jest ani zły, ani dobry. Jego wartość moralna uzależniona jest od tego, jakie treści zostaną weń wpisane, czemu służy, jakie realizuje wartości i jakimi się stają jego uczestnicy”⁷ W zależności od przyjętych wartości, celów, zadań czy funkcji, sport określa się jako wyczynowy, profesjonalny czy masowy.

Świat sportu staje się częścią składową współczesnej kultury i wychowania tylko wtedy, gdy nawiązuje do podstawowych zasad humanizmu i uczciwej gry (*fair play*). Dzieje się tak dlatego, że – jak twierdzi S. Wołoszyn – „sport nie jest do pomyślenia poza humanizmem i nieskazitelną etyczną (...), jest tym nieodłącznym składnikiem kultury humanistycznej, który posiada wartość perfekcjonistyczną (doskonałość) sam w sobie i sam dla siebie, czyli że posiada sam przez się najwyższy walor wychowawczy. Kto uprawia bowiem sport jako wartość autoteliczną (jako wartość samą w sobie), podejmuje tym samym największy wysiłek samowychowawczy: przewyciężenie siebie, swoich słabości, dochodzenie w podjętym trudzie do perfekcji. W tym znaczeniu sport – od zarania kultury europejskiej – był nieodłączną częścią wychowania”⁸.

Nie wszystkie wartości sportu służą prawidłowemu wychowaniu. W dzisiejszym uprawianiu sportu zauważa się rozdźwięk między nim a wychowaniem. Odnosi się to przede wszystkim do sportu zawodowego, który charakteryzuje się ostrą walką, nastawieniem na zysk i osiąganie coraz to wyższych wyników. Ze sportowca zaś czyni się często instrument, którego zadaniem jest zdobywanie wartości uznawanych dziś za wyższe. Do takich zalicza się: medale, rekordy, prestiż, sławę, pieniądze, miejsce w rankingach. W sporcie wyczynowym często występuje odwrócenie powszechnie akceptowanej hierarchii wartości, na czele której stoi osoba: tutaj stawia się na pierwszym miejscu dewiacje w rodzaju przemocy, chuligaństwa, agresji, pospolitej prze-

---

6 Z. Krawczyk (1999): Sport w zmieniającym się społeczeństwie. W: Z. Dziubiński (red.) *Wiara a sport*. Warszawa, s. 25.

7 Z. Dziubiński (1992): Wprowadzenie. W: Z. Dziubiński (red.), *Sport i wychowanie*. Warszawa, s. 3.

8 S. Wołoszyn (1993): O wychowaniu w sporcie. W: Z. Dziubiński (red.) *Wychowanie przez sport*. Warszawa, s. 19.

stępczości⁹ Dlatego „świadomi potencjału wychowawczego i duchowego sportu, wierzący i ludzie dobrej woli winni jednoczyć się w walce z wszelkimi wypaczeniami, jakie mogą się do niego zakraść, dostrzegać w nich przeszkodę dla pełnego rozwoju człowieka i dla jego radości życia. Należy na wszystkie sposoby chronić ludzkie ciało przed różnego rodzaju zamachami na jego integralność, przed wszelkim wyczerpaniem i bałwochwalstwem”¹⁰.

Obok sportu wyczynowego istnieje sport masowy, popularnie zwany rekreacyjnym, w którym osiąganie wyników nie jest głównym celem. Ważniejsza jest sprawność fizyczna i psychiczna, odprężenie, dobre samopoczucie i przebywanie z przyjaciółmi. Sport masowy charakteryzuje się następującymi cechami: aktywnością dostarczającą zadowolenia, radości, przyjemnych wrażeń; dobrowolnością zakładającą swobodny wybór i możliwość działania według własnych preferencji i zamiłowań; bezinteresownością, czyli pomijaniem korzyści ekonomicznych; zabawą i rozrywką, gdzie głównym celem staje się przyjemność. Z pewnością taki rodzaj sportu, stwarzający człowiekowi okazję do relaksu, odpoczynku, wzmocnienia sił fizycznych, psychicznych i do kształtowania własnej osobowości, najbliższy jest idei sportu, o której mówił Jan Paweł II¹¹.

Sport w rozumieniu Jana Pawła II

W swojej działalności Jan Paweł II nie zajmował się sportem w sensie dosłownym. Jednakże w jego nauczaniu jest obecna problematyka sportu, ograniczająca się do strony moralnej tego zjawiska. Poglądy i treści nauk głoszonych przez polskiego papieża mają charakter uniwersalny, a ich moc rozciąga się na wszystkie obszary życia osoby ludzkiej, w tym także na płaszczyznę sportu. Kiedy analizuje się całe nauczania Jana Pawła II, z łatwością można zauważyć, że jego twórczość i główna myśl koncentruje się na człowieku, jemu służy, wypowiada całą prawdę o nim, o jego godności, wolności, wielkości, odpowiedzialności, o wymiarze somatycznym, transcendentnym, a także o miłości, do której człowiek został powołany¹².

Każdy człowiek ma naturalne prawo do integralnego rozwoju, tak duchowego, jak i fizycznego. Jan Paweł II podkreślał, że ciało ludzkie, podobnie jak dusza, jest nieodzownym warunkiem człowieczeństwa i zbawienia. Ciało bo-

---

9 Jan Paweł II, *Wielki Jubileusz Zbawienia. Audiencja dla uczestników Międzynarodowego Jubileuszu Sportowców, 28 października 2000 r.* W: A. Mari, H. Sobierajski, op. cit., s. 110.

10 Jan Paweł II, *Rachunek sumienia dla sportu. Msza św. na stadionie olimpijskim w Rzymie, 29 X 2000 r.*, htm, s. 2.

11 Jan Paweł II, *Sport i turystyka – ożywcze siły w służbie wzajemnego zrozumienia, kultury i rozwoju krajów*, htm, s. 2.

12 *Sport w nauczaniu Jana Pawła II*, htm, s. 2.

wiem urzeczywistnia duszę¹³. Ciało ludzkie umożliwia także komunikację ze światem zewnętrznym. Komunikacja ta dokonuje się poprzez czyny, a więc za pomocą aktywności fizycznej. W takiej perspektywie sport ma za cel „optymalny rozwój przymiotów ciała, a przez to i osoby ludzkiej” i wpływa również na jej wychowanie. Poprzez wychowanie Kościół zmierza do ukształtowania w młodym człowieku prawości, samokontroli, męstwa, uczciwości, współpracy i szlachetności¹⁴.

Jan Paweł II dostrzegał obecność wielu zagrożeń we współczesnym świecie. Dlatego traktował sport jako jeden z możliwych sposobów naprawy relacji międzyludzkich i budowania cywilizacji uczciwości i miłości. W takim rozumieniu sport będzie działalnością, która może wzmocnić ciało, otworzyć ducha człowieka na drugą osobę i Boga. Możliwe to jest w sytuacji, gdy sportu nie traktuje się jako celu samego w sobie, a ciało sportowca jest podporządkowane duchowi, który nadaje sens życiu i czyni z ludzi dzielnych sportowców, dobrych obywateli i chrześcijan¹⁵.

Sport dla Jana Pawła II jest „radością życia, zabawą, świętem, a więc jako taki powinien być ceniony, lecz powinien może dzisiaj uwolnić się od nadmiaru formalizmu i profesjonalizmu, poprzez odzyskanie swej bezinteresowności, swej zdolności do utwierdzania więzi przyjaźni, do promowania dialogu oraz wzajemnej otwartości jednych wobec drugich, w celu wyrażenia przez to bogactwa istnienia, które jest o wiele bardziej wartościowsze od posiadania, a co za tym idzie, przewyższa ono twarde prawa produkcji, konsumpcji oraz każdą inną utylitarną i hedonistyczną wizję życia”¹⁶. W takiej optyce uprawianie sportu to nie tylko ćwiczenia mające na celu osiągnięcie wyników sprawnościowych, ale relaks, okazja do odreagowania po pracy, okazja do spotkania z przyjaciółmi i pogłębienia relacji koleżeńskich.

Jeśli sport jest uprawiany z wytrwałością i miłością do drugiego człowieka, staje się wspaniałą szkołą autentycznych cnót. Ważne jest w tym kontekście zachowanie prawdziwej godności ludzkiej, która dla Jana Pawła II była zawsze celem i winna być miarą wszelkich działań człowieka. Papież w licznych wypowiedziach skierowanych do sportowców podkreślał, że sprzeciwia się takiemu traktowaniu uprawiania sportu, gdzie nie liczy się człowiek, jego ciało i duch, lecz wynik, który często jest osiąganym kosztem tych poprzednich. Dowodem tego jest stosowanie dopingu, komercjalizacja i korupcja. Patologie te w coraz większym stopniu przyczyniają się do upadku człowieka i wartości moralnych, które są „niezbędne do życia chrześcijańskiego, są niezbędne do

---

13 K. Wojtyła (2001): *Miłość i odpowiedzialność*. Lublin, s. 23.

14 D. Kacperska, op. cit., s. 26.

15 Jan Paweł II, *Przemówienie do młodzieży biorącej udział w Zawodach Młodzieżowych 13 października 1981 r.* W: A. Mari, H. Sobierajski, op. cit., s. 42.

16 Jan Paweł II, *Międzynarodowy Jubileusz Sportowców, Rzym, 14 kwietnia 1984 r.*, op. cit., s. 52.

życia wszystkich ludzi, jako wolnych istot stworzonych na obraz i podobieństwo Boże i przeznaczonych do wyższego celu”¹⁷

Papież, rozumiejąc sport jako współzawodnictwo, przypominał jednocześnie za św. Pawłem, że dla człowieka więcej znaczy nieprzemijająca nagroda w niebie niż osiągnięte sukcesy i rezultaty sportowe. „Czy nie wiecie, że gdy zawodnicy biegną po stadionie, wszyscy wprawdzie biegną, lecz jeden tylko otrzymuje nagrodę? Przeto tak biegnijcie, abyście ją otrzymali (1 Kor 9, 24). W Koryncie, dokąd Paweł dotarł z orędziem Ewangelii, znajdował się wielki stadion, na którym rozgrywano igrzyska olimpijskie. Dlatego Apostoł, pragnąc przynaglić chrześcijan tego miasta, aby wszystkie swoje siły zaangażowali w życiowe ‘zawody’, słusznie posługuje się przykładem wyścigu sportowego. Podczas wyścigu na stadionie – powiada – wszyscy biegną, chociaż tylko jeden zostaje zwycięzcą: a więc i wy biegnijcie. Za pomocą metafory zdrowego współzawodnictwa sportowego rzuca światło na wartość życia, przyrównując je do biegu ku celowi nie tylko ziemskiemu i przemijającemu, ale wiekiestemu. Biegu, w którym nie tylko jeden zawodnik, ale wszyscy mogą być zwycięzcami”¹⁸.

Sport, który nawiązuje do zasad chrześcijańskich, może być jednym ze skutecznych środków wychowawczych. Stanie się tak wówczas, gdy sportowiec czy działacz sportowy będzie traktowany integralnie, z poszanowaniem również jego sfery duchowej.

Sport i wychowanie

Każda dyscyplina sportu ma znaczenie wychowawcze. W praktyce oznacza to, że dobrze byłoby, gdyby jej uprawianie przyczyniało się do integralnego rozwoju człowieka. Sportowcy i działacze sportowi powinni mieć świadomość, że ostatecznym celem sportu nie może być osiągnięcie tylko doskonałej sprawności ciała¹⁹

Obecność wartości chrześcijańskich w sporcie nadaje właściwy kierunek i znaczenie aktywności sportowej. Kościół, mówi Jan Paweł II, zawsze zachęcał do wszystkiego, co zmierzało do prawidłowego wychowania młodego człowieka, do rozwijania i wzmacniania jego ciała, aby lepiej służyło osiągnięciu jego osobistej duchowej dojrzałości²⁰. Osoba, która uprawia sport w kategoriach autotelicznych, decyduje się na wielki wysiłek samowychowania, przewycięzania siebie, swoich słabości, lenistwa i dochodzi po wielkim

---

17 Jan Paweł II (1989): Aby dochować wierności naszemu przymierzemu z Bogiem. Homilia podczas mszy św. odnowienia przyrzeczeń chrztu św. na stadionie w Wembley. W: *Jan Paweł II w Wielkiej Brytanii i Argentynie – homilie i przemówienia*. Warszawa, s. 105.

18 Jan Paweł II, *Rachunek sumienia dla sportu*, op. cit., s. 1.

19 *Sport w nauczaniu Jana Pawła II*, htm, s. 1.

20 L. Guglielmoni, op. cit., s. 7.

trudzie do perfekcji w swojej dziedzinie. Praca sportowca jest tym bardziej wartościowa, w im większym wymiarze podejmuje na przestrzeni jej porządkowanej zadania formowania i wychowania osoby. Jak wynika z założeń personalizmu chrześcijańskiego, nadrzędnym celem sportu jest zawsze zawodnik i jemu winny być podporządkowane wszelkie działania i przedsięwzięcia w świecie sportu²¹.

Według Jana Pawła II wychowanie przez sport powinno być osobowym spotkaniem mistrza z uczniem. Spotkanie to winno dokonywać się w klimacie poszukiwania dobra, prawdy, piękna, odpowiedzialności, miłości, szacunku dla drugich oraz szacunku dla samego siebie. W wychowaniu przez sport ważne jest, podkreśla Papież, aby wszelkie mechanizmy mające na celu rozwój osoby były kierowane i kontrolowane przez rozum i jakiś ideał. W wierze chrześcijańskiej takim ideałem jest osiągnięcie życia wiecznego. Sportowcy cieszący się zdolnościami, sprawnościami, a przede wszystkim popularnością, powinni wykorzystywać te przymioty nie tylko dla osiągnięcia dóbr doczesnych, zwłaszcza ekonomicznych, ale także traktować je jako dobra duchowe²².

Według Jana Pawła czynne uprawianie sportu kształtuje w sportowcu cnoty kardynalne: męstwo, wstrzeźliwość, roztropność i sprawiedliwość. Cnoty te odgrywają dużą rolę w wychowaniu, bowiem przyczyniają się do integralnego rozwoju osoby. Sport, oprócz cnót wyżej wymienionych, kształtuje w młodym człowieku także wielkoduszność, prawość, twórczość, sprawiedliwość, uczciwość, które w łączności z duchem uczą sztuki panowania nad sobą²³.

Dzięki mass mediom zawody sportowe stają się coraz bardziej popularne i znane. Promując zdrowy styl życia i pozytywne wzorce, pośrednio wychowują miliony młodych ludzi, którzy są kibicami lub wielbicielami sportowców. Wychowawczym zadaniem sportu jest szerzenie starożytnej idei, znanej i stosowanej od lat: „w zdrowym ciele zdrowy duch” Uprawianie sportu służy utrzymaniu zdrowia fizycznego i równowagi ducha. Z jednej strony sport pomaga uniknąć wypaczeń takich, jak kult ciała, z drugiej strony kształtuje odwagę, bohaterstwo, przyzwyczajają do regularnego wysiłku. Z tego powodu Kościół doceniał i docenia duchowy wpływ sportu na człowieka, zwłaszcza młodego. Jest to dziedzina, w której osiąga się nie tylko sukcesy, ale również doświadcza porażek. W związku z powyższym wychowawcza funkcja sportu powinna polegać na przygotowaniu młodego człowieka do akceptacji tak zwycięstw, jak i przegranych. Rolą trenerów pracujących z zawodnikami i mających na celu ich dobro jest także uświadamianie swym podopiecznym

21 S. Wołoszyn, op. cit., s. 19.

22 Papież do polskich sportowców. Sport to bogaty skarb wartości. *Nasz Dziennik* 11 kwietnia 2005, s. 23.

23 D. Kacperska, op. cit., s. 42.

zagrożeń związanych z daną dyscypliną sportową. Kierując się własną dojrzałością i odpowiedzialnością za powierzoną im młodzież, winni pomagać jej w podejmowaniu decyzji o rezygnacji z zaangażowania na polu sportu w przypadku, gdy jego uprawianie zmierza tylko do „robienia” pieniędzy, a zawodnik stanowi przedmiot handlu wielkich związków, organizacji i korporacji²⁴.

Wpływ sportu na integralny rozwój człowieka

Według Jana Pawła II wychowanie jest procesem zmierzającym do integralnego rozwoju wychowanka. Zadaniem działalności sportowej jest także stawianie za cel wspierania tego rozwoju, tak w wymiarze cielesnym, jak i duchowym. Dla Papieża człowiek stanowi jedność cielesno-duchową. Stąd wszelki rodzaj działalności, podejmowany na rzecz rozwoju osoby, musi brać pod uwagę jej aspekt cielesny i duchowy. Uprawianie sportu na pierwszym miejscu zakłada ćwiczenia fizyczne, mające na celu wypracowanie siły ciała. Na miejscu drugim przyczynia się jednocześnie do rozwoju duchowego człowieka²⁵.

Wychowanie w pierwszym rzędzie oznacza pracę nad ciałem wychowanka, albowiem kształtowanie człowieka może dokonać się jedynie w ciele, poprzez ciało i dzięki niemu. Wychowanie młodego człowieka to stwarzanie optymalnych warunków do jego wzrostu i rozwoju fizycznego.

Jan Paweł II widział w sporcie działania, które zmierzały do osiągnięcia jak najlepszej kondycji fizycznej i akcentowania roli ludzkiego ciała. To z kolei może wpływać na dobry stan psychiczny osoby. Aktywność fizyczna, uprawiana świadomie, wzmacnia ciało, wpływa na jego zdrowie i sprawność. Dla Papieża sport to idealna okazja do wychowania fizycznego ciała, które według nauki Kościoła stanowi najwyższą wartość w porządku materialnym. Dlatego przemawiając do członków Komitetu Olimpijskiego, powiedział: „Biblia mówi o ciele ludzkim w sposób obrazowy – Stwórca tchnął weń ducha życia i przez to uczynił je narzędziem duszy nieśmiertelnej. Co więcej, dzięki odkupieniu przez Chrystusa staje się ludzkie ciało członkiem Chrystusa oraz Świątynią Ducha Świętego. Sport, uprawiany ze zdrowym umiarem, odpowiada tej pięknej wizji godności ciała, przy czym unika się błędnych koncepcji praktycznego hołdowania bałwochwalczemu kultowi piękna i tężyzny fizycznej”²⁶.

Osoba uprawiająca sport wyczynowy, która jest przekonana, że sport jest dla człowieka ważnym czynnikiem umożliwiającym osiągnięcie dojrzałego

---

24 Jan Paweł II, Audiencja dla działaczy, trenerów i zawodników Pisa Sporting Club 14 grudnia 1980 r. W: A. Mari, H. Sobierajski, op. cit., s. 36.

25 Por. Jan Paweł II, *Sport misją i świadectwem*, htm, s. 2.

26 Jan Paweł II, *Przemówienie do uczestników 85. Sesji Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego*, NP V-I, s. 817-818.

człowieczeństwa, sama będzie dbała oracjonalny sposób jego uprawiania. W tym kontekście Jan Paweł II przypomina, że nie wolno ciała ludzkiego postrzegać i traktować w oderwaniu od całości, jaką jest osoba ludzka. Według jego nauki ciało nie jest tylko rzeczą, a człowiek nie ogranicza się tylko do ciała. Człowiek je tylko posiada i używa go. Sport służy właśnie do wyrażania siebie poprzez ciało. W chrześcijańskim rozumieniu sport powinien mieć na celu harmonijny rozwój całej osoby, wyrabiać właściwy stosunek do własnego ciała i bronić go przed niebezpieczeństwem pojmowania go w tylko kategoriach manicheizmu i platonizmu. Sport odgrywa więc ważną funkcję, gdy uczy osobę sztuki panowania nad ciałem, wzmacniania jego odporności i troski o nie. W ten sposób organizm zachowa zdrowie fizyczne i psychiczne²⁷

Jednym z motywów i powodów uprawiania sportu jest podtrzymywanie i pomnażanie zdrowia. Liczne badania naukowe potwierdzają, że sport stanowi doskonałe antidotum na choroby współczesnej cywilizacji i wyływające z niej zagrożenia. Aktywność fizyczna zapobiega konsumpcjonizmowi, alkoholizmowi, narkomanii, wadom budowy ciała, a także pomaga je zwalczać. Brak podstawowych ćwiczeń fizycznych i ruchu wpływa ujemnie na cały organizm człowieka i jego psychikę²⁸.

Sport wyczynowy stanowi również źródło wiedzy dla wielu dyscyplin naukowych zajmujących się człowiekiem. Duży wysiłek fizyczny, jaki towarzyszy sportowi, ułatwia poznawanie granic ludzkich możliwości, tak fizycznych, jak i psychicznych. Uzyskane dane mogą znaleźć zastosowanie w innych dziedzinach życia ludzkiego.

Według Jan Pawła II możliwe jest połączenie uprawianego sportu z oddawaniem czci Bogu. W przemówieniach do sportowców kładł nacisk na to, aby byli zawsze świadomi szczególnych darów i talentów, jakie otrzymali od Boga, i aby ich nie trwonili bezużytecznie. Z jednej strony bowiem bez zdrowego ciała dusza ludzka nie może wykonywać aktów zmysłowych, wolitywnych, intelektualnych, psychicznych. Z drugiej strony sposób posługiwania się ciałem fizycznym zależy od stanu duszy²⁹

Zadaniem sportu jest trening ciała. Jednakże, jak zauważa Papież, nie może to być celem nadrzędnym. Ciałem sportowca powinien rządzić duch, który daje światło, siłę, wytrwałość i silną wolę życia. Osoba uprawiająca czynnie

---

27 Jan Paweł II powołuje się na naukę Soboru Watykańskiego II na temat człowieka. „Człowiek, stanowiąc jedność cielesną i duchową, przez samą swą cielesność łączy w sobie elementy świata materialnego, tak że przez niego osiągają one swą głębię i wnoszą głos w dobrowolnej pochwalie Stwórcy. Człowiekowi więc nie wolno gardzić życiem cielesnym, lecz przeciwnie – właśnie swoje ciało, jako stworzone przez Boga i przeznaczone do wskrzeszenia w dniu ostatnim, powinien uważać za dobre i godne szacunku” *Konstytucja Duszpasterska o Kościele*, 14. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*. Poznań 2002, s. 535.

28 Por. A. Wyżnikiewicz-Nawracała (2000): *Rehabilitacyjna funkcja współczesnego sportu*. W: Z. Dziubiński (red.) *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*. Warszawa, s. 324.

29 Jan Paweł II, *Rachunek sumienia...* op. cit., s. 2.

sport nie może być postrzegana tylko w kategoriach materialnych, bowiem elementem konstytutywnym istoty ludzkiej jest wymiar duchowy. Dzięki niemu człowiek może działać rozumnie, świadomie, w wolności, a jednocześnie nawiązywać relacje ze swoim Stwórcą³⁰. Dlatego dla Jana Pawła II ważną rzeczą jest, aby „sport mógł sprostać – nie ulegając wynaturzeniu – potrzebom naszych czasów: aby był to sport, który chroni słabych i nie wyklucza nikogo, uwalnia młodych z sidła apatii i obojętności i wzbudza w nich wolę zdrowego współzawodnictwa; sport, który stanie się czynnikiem emancypacji krajów uboższych, pomoże w walce z nietolerancją i w budowie świata bardziej braterskiego i solidarnego; sport, który będzie budził miłość do życia, uczył ofiarności, szacunku i odpowiedzialności, pozwalając należycie docenić wartość każdego człowieka”³¹. Takie rozumienie sportu wymaga zaangażowania wysiłku mięśni i myśli, napięcia woli, mobilizacji sił duchowych, zrozumienia obowiązujących zasad i reguł gry. W czasie aktywności fizycznej należy zwrócić uwagę na takie działania duchowe, które formują w człowieku hart, wytrwałość, męstwo, cierpliwość. Bez tych danych sportowiec nie będzie dobrze rozwijał się fizycznie, a w konsekwencji nie odniesie sukcesów w zawodach sportowych.

Jan Paweł II zaznacza z jednej strony, że ciało prowadzi duch; z drugiej strony tzw. „forma” fizyczna wpływa w znaczący sposób na rozwój duchowy sportowca. Odpowiednio prowadzony trening ubogaca kulturę duchową sportowca. Ta z kolei pomaga przezwyciężyć lenistwo i wygodnictwo. Ćwiczenia ułatwiają „przekraczanie siebie” i przezwyciężanie własnej ograniczoności. Wzrost kultury i formy fizycznej nie gwarantuje jednak automatycznie wzrostu kultury duchowej. Ważne jest, aby sportowcem kierował czynnik duchowy. W takiej sytuacji dyscyplina przez niego uprawiana nabierze właściwego znaczenia i sensu, a aktywność sportowa znajdzie odniesienie do Stwórcy. „Nawet ktoś, stwierdza Papież, kto jako sportowiec jest w pełni sił, uznaje, że bez Ciebie, Chryste, jest jakby wewnętrznie ślepy, to znaczy nie jest zdolny poznać całej prawdy i pojąć głęboki sens życia, zwłaszcza w obliczu tajemnicy zła i śmierci. Nawet największy mistrz sportu, gdy staje w obliczu fundamentalnych pytań egzystencjalnych, odkrywa, że jest bezbronny i potrzebuje Twojego światła, aby sprostać trudnym wyzwaniom, jakie przychodzi mu podejmować”³².

Sport jest ważny nie tylko dla osoby, która go uprawia, ale odgrywa wielką rolę także w życiu społecznym. Zawody i igrzyska sportowe przyciągają rzesze kibiców, których wielki procent stanowią młodzi ludzie. Stąd przekonanie Jana Pawła II, że „sport ma dziś ogromne znaczenie, ponieważ może sprzy-

30 *Konstytucja Duszpasterska o Kościele*, s. 61.

31 Jan Paweł II, *Rachunek sumienia...* op. cit., s. 3.

32 Op. cit., s.4; Por. A. Smoleń (2000): Profesjonalizacja i komercjalizacja sportu a dobro jego uczestników. W: Z. Dziubiński (red.) *Sport na przełomie tysiącleci...* op. cit., s. 190.

jać upowszechnianiu wśród młodych ważnych wartości, takich jak lojalność, wytrwałość, przyjaźń, wspólnota, solidarność. Właśnie dlatego w ostatnich latach sport rozwija się coraz bardziej jako jedno z charakterystycznych zjawisk współczesności, swego rodzaju ‘znak czasu’, wyrażający nowe potrzeby i nowe oczekiwania ludzkości”³³.

Jan Paweł II postrzegał zawsze osobę ludzką jako rzeczywistość cielesno-duchową. W takim rozumieniu człowieka sport winien obejmować obydwie sfery poprzez „sprężenie zwrotne” Rozwój i autentyczna troska o wartości cielesne w sportowcu owocuje w nim rozwojem wartości duchowych. Te z kolei mogą wzbogacać ciało sportowca w predyspozycje, które są nieodzowne w uprawianiu sportu.

Zakończenie

Dokonując analizy tekstów, wystąpień i przemówień Jana Pawła II skierowanych do sportowców, trenerów i działaczy sportowych, można stwierdzić, że sport był dla Papieża dziedziną, która ma służyć człowiekowi w jego integralnym rozwoju. Osoby zaangażowane w wielki świat sportu powinny kierować się tymi zasadami etycznymi, które gwarantują wzrost osoby w jej człowieczeństwie. U podstaw wszelkich zasad leży miłość, która musi być głównym wyznacznikiem wszystkich odniesień i relacji międzyludzkich. Działania sportowe przyniosą właściwy skutek, o ile będą zwrócone już u swych podstaw ku Bogu. „Podczas tej uroczystości, mówi Jan Paweł II, świat sportu jednoczy się niczym ogromny chór, aby przez modlitwę, śpiew, udział w zawodach sportowych i ruch wyśpiewać hymn chwały i dziękczynienie Bogu. Jest to sprzyjająca sposobność, aby podziękować Bogu za dar sportu, przez który człowiek ćwiczy swoje ciało, rozum i wolę, uznając, że każda z tych władz jest darem Stwórcy”³⁴. Sportowiec, kierując się tymi zasadami, będzie dbał o rozwój fizyczny i duchowy.

---

33 Jan Paweł II, *Rachunek sumienia...* op. cit., s. 2.

34 Op. cit., s. 2.